

Secundante DEO!
DISSERTATIO PHILOSOPHICA,
De

IDEARUM GENESI,

Qvam,

*Ex indultu amplissimi Senatus Philosophici, in florentissimo
ad Auram Lyco,*

Sub MODERAMINE

M. JOHANNIS
WALLENII,

Haftenus Log. & Metaph. jam vero designati S. The-
ologiae Professoris Ordinarii.

Pro HONORIBUS MAGISTERII,

Publico Eruditorum Examine modeste submittit

Alumnus REGIUS

CAROLUS JOHANNES BECKMAN

O. Bot.

In Auditorio superiori, horis solitis

*Ad diem, si Deo ita visum fuerit, VII. Junii, Anno reparate
salutis MDCCXXXVII.*

ABOÆ, Excud. Joh. Kiampe, Reg. Acad. Typ.

L. G. Sandt. D. Wallen

S:æ R:æ M:tis.

Magnæ Fidei VIRO,

Reverendissimo Patri ac Domino,

D^{NO.} JONÆ

FAHLENIO,

S. Theologiæ DOCTORI
celeberrimo,

Inclitæ Diececeos Aboënsis EPISCOPO
Eminentissimo,

Academiæ ibidem PROCANCELLARIO
Magnificentissimo,

Venerandi Consistorii Ecclesiastici PRÆSIDI
Gravissimo,

Scholarum per totam Diocesin EPHORO
Adcuratissimo,

[&]
MÆCENATI & PROMOTORI

Summo,

Vitam prolixam & Fata
Felicissima!!!

Inclite Mæcenas , qui Fœnificæ sacra tueris ,
Quem celebrat Pindus , veneratur scandia tota ,
Dâ veniam Musæ , quam fors jactavit iniqua ,
Quæque Tua ad properat cultissima limina supplex ,
Præsidium querens certa portumque salutis :
Accipe quæ titubans Tibi fert pia munera , magne
Præsul , & illa velis habeat locus ultimus adis.
Vestri semper adest animis idea favoris ,
Ac hilaris vultus , dulcis jucundaque imago
Hos facit intrepidus , numerum cumulatque clientum.
Nititur hoc mea spes etiam fulcimine blanda ,
Et mihi persuadet referat ne mœsta repulsam.
Nos , si Tu facili nunc excipis bancce Thaliæ
Mæcenas , animo , tendemus ad æthera palmas ,
Floreat ut Tua perpetuo vigeatque senectæ ,
Sis , Patriæ saluusque diu sospesque Sioni ,
Sint Tibi sintque Tuis ætatis secula multa ,
Fulgeat in cœlis animus terrestria mittens !

REVERENDISSMÆ TUÆ PATERNITATIS

Servus Humillimus
CAROLUS JOH. BECKMAN.

VIRO

Summe Reverendo atq; Amplissimo Domino,

**D^{NO.} ANDREÆ
BERGIO,**

S. Theologiæ Doctōri & Professori in Regia quæ Aboæ est Academia primario, Diœceseos Aboënsis Archi-Præposito celeberrimo, Ecclesiæ Cathedralis Svecanæ, Antistiti vigilantissimo, utriusque Consistorii Adfessori Gravissimo.

MÆCENATIBUS & PRO.

Dubius sæpe diu hæsit mihi animus, utrum sub auspiciis ingenii mei factum edere sustinerem, quippe quod incile ab instituto fuisset abductus, nisi summus ac incommensurasset meum. Eo itaque jam nixus illumve ulterius ambiens, hancce meam, non ut munus quoddam vel debiti cuiusdam meque factorum varietate diu multumque iactatum, sub umcenates magni, Ecclesiæ, studiis, Reipublicæ, mihiq;

Magnorum Nomi-

Cultor bti
CAROLUS JO.

VIRO

Maxime Reverendo atque Amplissimo Domino,

D^{NO}. ISAACO

BECKMANN

S. Theologiæ Professori ad Regiam Academiam Aboënsē celeberrimo, Ecclesiæ Cathedralis Fennicæ Pastori longe dignissimo, utriusque Consistorii Adessori adcuratissimo,

MOTORIBUS MAGNIS.

*cio Amplissimi! Nominum Vestr. hunc qualemcumque
eo nihil tantis nominibus dignum appareat. Quare & fa-
parabilis Vester in Literarum cultores favor, animum eo
humillime rogo, dignemini Mæcenates optimi, opellam
solutionem, sed ut pignus pietatis potius benigne suscipere,
bra favoris Vestri in posterum protegere. DEUS Vos Mæ-
in plurimos annos sospites ac incolumes esse jubeat. Sic vovet*

nam Vestrorum

millimus

HANNES BECKMAN

Praclarissimo Domino,
Mag. MATTHIÆ HALLENIO,
Facultatis Theologicae Aboensis Adjuncto dexterrimo
& Pastori in Lundo meritissimo, Fautori
exoptatissimo.

Perquam Reverendo atque Clarissimo;
Dno. GEORGIO LITONIO,
V. Pastori & Sacellano in Lundo longe meritissimo,
Fautori meo ut certissimo, ita omni officiorum
genere æternum humillime prosequendo,

Perquam Reverendo
Dno CAROLO
Ecclesiae Nerpenfis Communiſtro meri-

Disertationem hancce gradualem in memori-
tis adprecatione, pro incolunitate Vestra

Auctor &

Perquam Reverendo atque Praclarissimo;
Mag. ABRAHAMO ROERING,
Compastori Leg. Pedestris: nec non Ecclesiae Ca-
thedralis Fennicae Sacellano vigilantissimo, Fautori
honoratissimo.

Venerabili atque Doctissimo,
Dno. JOHANNI ALFTAN;
V. Pastori & Sacellano in Ingo meritissimo, Avun-
culo honoratissimo.

atque Doctissimo
HOFFREN,
tissimo, Patruī loco venerando.

am acceptorum beneficiorum, cum omnigena felicitate
perenni officiose offert,

Respondens,

Regementsfriskvaren wid Björneborgs Infanterie

Regemente/

Wälåhreborne och Wälbetrodde

Herr JOHAN GRUNDSTRÖM,

Min Högtårade GYNNARE.

Handelsmannen i ÅBO/

Åhreboane och Högwälachtad

Herr JOST JOHANSON SCHULTZ,

Min Högtårade GYNNARE.

Så och

Handelsmannen dersammanstädes/

Herr GEORG HAWEMAN,

Min Högtårade Gynnares.

Handelsmannen i Christina,

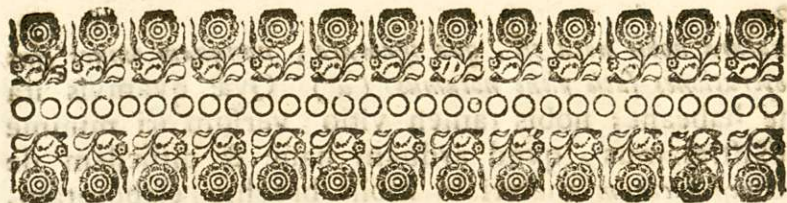
Herr CASPER LEBELL,

Min Högtårade Gynnares.

Samtliga mine Högtårade GYNNARE warde
dessa ringa Arbetet för all ärtedd gunst och godhet
offererat af deras

Hörsamste Tjenare

CARL JOHAN BECKMAN.

PRÆFATIO.

NOn absque ratione illa Philosophia, quæ de anima eiusque operationibus agit, *occulta* a nonnullis accensetur. Quemadmodum enim natura spirituum in genere, ex eorum est numero, de quibus potius, quid non sint, quam quid sint, dici potest; sic nec exactam sui operationumque suarum cognitionem habere potest mens humana. Experitur quidem varias in se mutationes, variarumque rerum tum in se tum extra se positarum ideas atque notiones. Novit utcumque allegare causas & rationes mutationum idearumque: modum autem quo mutationes in anima fiant idearumque formentur, ignorat. Unde tot inter Philosophos de ideis earumque in primis origine sententiarum divortia. Proinde Joh. Clericus in hoc puncto ignorantiam suam ingenuè profiteri consultum ducit, dicendo: *nos hoc in negotio ἐπιχειρῶν & naturam inter ea numerare, ad quorum cognitionem aut omnino pervenire non licet, aut adhuc saltem non licuit, tutius censemus. Neque hoc mirum videatur, quando ne mentis quidem ipsius*

natura nobis nota est, quæ ignorata, nunquam omnes ejus operationes satis plene notamus. (α) Quæ quamvis ita se habeant; nobis tamen vitio versum iri minime existimamus, quod arduam hanc & difficilem de *Genesi idearum* materiam molli brachio elaboratam, publicæ lucis facere ausi fuerimus; quum tantum abest, nobis tribuamus plenam & planam ejus translationem, ut potius ingenue fateamur genesin idearum etiam perspicacissimis multum, facessere negotiis, immo modum, quo producuntur. occultum manere. Interim tamen quid tenuis nostra minerva in ardua hacce re præstare potuerit, taverissimo B. Lectoris judicio subicere licebit.

§. I.

MORIS disputantibus recepti tenaces, omnium primo evolvemus notionem vocabulorum in rubro. Utrumque autem origine græcum est, sed latina donatum civitate. *Idea* a verbo *ideon* videre, derivatur: habet namque idea se ad instar oculi mentis, quo omnia, quæ sub intellectum cadunt, intuetur quasi & cognoscit. Significat vero rei formam in mente. Quo sensu *idea* nihil est aliud quam quod nostra lingua dicimus *et tings föreställande i Eldhellen*. Quando enim objecta vel materialia obversantur sensibus externis, vel mutationes in anima fiunt, illam habet à supremo Creatore sibi concessam vim ac facultatem, ut possit ea percipere sibi que repræ-

(α) *Pneumat. Sect. I. C. 5. §. 15.*

repräſentare, qualiscunqve demum illa ſit repræſentatio, ſive clara ſive obſcura, ſive confuſa ſive diſtincta &c. Et hæc ipſa repræſentatio alias *notio* ſive *idea* dicitur. *Genesis* a verbi *γενωαι* ſecunda perſona ſing. præteriti paſſivi derivatur & notat *generationem, nativitatem &c.* h. l. *productionem, formationem idearum in mente.*

§ II.

ANtequam vero tractationi de *Genesis idearum* nos immittimus, earum exiſtentiam primum probare e re eſſe ducimus. Dari autem ideas, i. e. rerum, quæ nobis offeruntur, repræſentationem in mente, & a *priori* poteſt demonſtrari & a *poſteriori*. A *poſteriori* per experientiam internam. Qui enim probe & accurate attendit ad ea ipſa, quæ in anima ſua contingunt, convincitur certe dari varios variarum rerum in mente conceptus. Adeoque ſolum hoc domeſticum teſtimonium probandæ idearum exiſtentiae ſufficeret, niſi ſuppeterent alia a *priori* petita, ab ipſa puta natura & indole mentis finitæ & veritatis exiſtentia. Attributum animæ eſſe cogitationem, extra omnem dubitationis aleam eſt poſitum. Quum autem cogitare, h. e. contemplari res, *immediate* vel *intuitive* ſine interventu idearum, ſupra ſphæram activitatis humanæ ſit poſitum; ab exiſtentia mentis finitæ idearum exiſtentiam tuto inferre licet. Porro: quum dentur veritates in rebus, quarum ſciendi deſiderium homi-

A 2

nibus

nibus est innatum, quod frustraneum foret, nisi daretur veritas logica, h. e. rebus conformis cognitio; hæc autem cognitio non nisi ope idearum acquiritur, consequens est, data veritate, dari ideas. Quid? quod nisi darentur ideæ, de omni veritatis certitudine actum esset: nulla naturæ esset lex nec regula vitæ, nec ullum discrimen honestorum & turpium; sed pro cuiusque arbitrio & justum & injustum pari passu ambularent. At dicis dari quidem notiones sed non veras. Respondemus, ubicunque sunt claræ & distinctæ, non possunt non esse veræ, cum fieri nunquam possit; ut Deus, qui summe perfectus & verax est, facultatem concesserit hominibus falsas solum ideas sive notiones de rebus formandi, minime autem veras. Omnis namque fraus a defectu pendet, & non nisi ex metu est & malitia; quippe metus potestatis diminutionem arguit, malitia vero bonitatis supponit privationem, quorum neutrum in Deum summe perfectum cadere potest. Quod autem obscuræ & confusæ aliquando dentur ideæ, id partim objecti naturæ, partim subiecti qualitati est adscribendum.

§. III.

His præsuppositis, proximum est, ut, priusquam nostram de origine idearum proferamus sententiam, Philosophorum, non quidem omnium, quod nimis longum foret, sed potissimorum in hac materia opiniones discrepantes paucis indicemus.

Pri-

Primus in scenam prodeat *Plato*. Quid ille ipse per ideas suas indicatum voluerit, non usque adeo notum esse, contendunt eruditi, cum in variis significatibus vocabulum ideæ adhibuisse illum & obscure de ea disputasse observent. Consentiunt tamen in eo plurimi, illum duplici modo ideas suas considerasse, vel *in sensu metaphysico* vel *logico*. Priori sensu existimant alii eum per ideas nihil aliud intellexisse, quam æternas rerum possibilitates seu res omnes possibiles, quæ in Deo fuerunt, mundum sensibilem producturo, quasi exemplaria & archetypa rerum creandarum. Alii eo usque abiisse Platonem, ut persvaserit sibi Deum ideas ex sua mente produxisse: esse illas ab intellectu divino separatas, æternas, mutari nescias, ad quarum exemplar S. Numen, ea, quæ videmus sensibusque percipimus, condiderit; licet absurdam hanc sententiam a tanti nominis philosopho removeant nonnulli. Posteriori vero modo & respectu ad homines habito, ideæ ipsi sunt exemplaria, quorum ope res ab anima nostra percipiuntur, in quo cum Philosophis hodiernis tantum non omnibus convenit. Sed de earum origine peculiarem fovet opinionem, omnes ex reminiscencia quadam animæ derivando; mentem enim cum tabula comparavit raso, cui omnes ideæ antea fuerint impressæ, sed postquam in corpus tamquam ergastulum suum detrusa esset, statuit illas ipsas deletas vel potius suppressas fuisse. Ad-

eoque

eoque ad eas producendas & resuscitandas reminiscientiam illam, de qua modo dictum, tantum necessariam esse, philosophiæ munus ac officium in eo præcipue ponebat, ut homo pristinas ideas sensim ac sensim recognosceret. Hæc autem de origine idearum doctrina tantum abest admittatur, ut potius falsæ hypothese de anima essentia divinae particula superstructa, tamquam absurda & impia rejiciatur.

§. IV.

AB illo recessit discipulus illius *Aristoteles* & assimilavit mentem tabulae nudæ, cui nihil inscriptum atque insculptum esset, inscribi tamen possent omnia; adeoque ideas intellectus humani esse immeritas rebus singularibus, quas mentem leparare & sensim sibi effingere posse credidit. Unde non potest non liquidum esse, quænam ejus de genesi idearum fuerit sententia: scil. itlas omnes mediantibus sensibus oriri. Unde pervulgatum illud: *Nihil est in intellectu quod non prius fuit in sensu.* Qua ratione *Aristotelem* bene quidem sensisse celeb. *Walcbius* (c) existimat, si modo hæc doctrina aliis ipsius opinionibus de anima & intellectu agente accuratius responderet. Cum *Aristotele* multi recentiores Philosophi consentiunt, qui dicunt omnes ideas vel immediate a sensibus derivandas esse, vel saltem occasione illarum rerum, quas sensibus antea percepimus, in anima excitari, nempe vel compositione, vel ampliatiōne, vel similitudine & proportionē, licet illorum sententiam

(c) parerg. Acad. p. m. 737.

tiam uti absurdam rejiciat auctor artis cognit. (d)
De hac autem re dabitur in sequentibus uberior dis-
serendi ansa.

§. V.

Missis aliis vetustiorum philosophorum sententiis,
ad *Cartesium* accedimus. Qui, prout abjecto
servitutis jugo libere philosophari cepit; ita & de
origine idearum ceteris sanior fuisse multis videtur.
Media enim quasi via inter *Platonem* & *Aristotelem*
incedens, neque omnes ideas vel cum *Platonicis* in
anima sine interventu sensuum externorum oriri,
vel cum *Aristotele* solum ex sensibus derivandas esse
docuit, sed ideas in tres classes divisit, in *innatas*,
adventitias & *factitias*. *Innatas* a mente ipsa in se ex-
citari putavit sine adminiculo sensuum externorum;
Adventitias ope sensuum externorum animæ exhibe-
ri; *factitias* vero ex innatis & adventitiis, imagi-
nationis opera, fingi. Cum autem a multis obser-
vatum sit de ideis innatis inconstanter admodum
locutum fuisse *Cartesium*, sibi quæ ipsi repugnare, dum
illas modo facultatem cogitandi, modo formas co-
gitationum dicit, non mirum est, hæc de ideis a
Cartesio ficta multos contutasse.

§. VI.

Nihil nunc attinet de illis dicere, qui innatas *Car-*
tesii ideas admiserunt quidem; alia tamen ra-
tione ac *Cartesius* istas animo suo formaverat. Interim

ab instituto non erit alienum, Malebranchii ingenio-
 sissimi philosophi Galli *Wolfigue* sententias attingere. Statuit autem ille nos, propter immediatam
 animæ nostræ conjunctionem cum Deo, omnium
 rerum, quæ sensibus nostris extrinsecus repræsen-
 tantur, ideas non in nobis ipsis, sed in Deo vide-
 re; adeoque illas non existere in mente, tanquam
 ejus modificationes, sed in Deo. Verum enim ve-
 ro quam absurdum hoc sit dogma, cuique patere
 existimamus; præterquam enim quod ideas intel-
 lectui divino, actui purissimo & perfectissimo, ac-
 commodare, imperfectionem involvat; cum idea-
 rum sit actuare potentiam cognoscitivam; unionis
 inter Deum & mentes arctioris, quam quæ ad om-
 nes universum creaturas spectet, h. e. omnipræ-
 sentiæ divinæ, prorsus ignara est ratio. Vel si sup-
 ponatur arctior aliquæ inter Deum & mentes unio,
 rationi obvia, inde tamen non magis sequeretur,
 mentes vi hujus unionis in Deo ideas rerum ma-
 terialium contemplari, quam ex unione illa inter De-
 um & fideles mystica inferretur, posse fideles ob-
 jecta spiritualia per ideas, quæ in Deo sunt, immedi-
 ate percipere. (e) Quod ad *Wolsum* attinet, existimat
 ille veritati consentaneum esse, notiones rerum ma-
 terialium non per sensus in animam deferri, sed il-
 li revera inesse modo rebus finitis possibili, & in
 essen.

(e) vid. Dissert. Do. Mag. Joseph. Kiellman Ups. 1733.
 habitam.

essentia ejus veluti sepultas jacere , mentemque i-
deas , a propria essentia , occasione mutationum a
rebus externis in organis sensoriis corporis factarum,
solum evolvere, (f) earumque illam esse connexio-
nem ut prior sit fundamentum sequentis (g).
Nec mirum huic insistere sententiæ celeb. virum,
cum tuendæ ejus de harmonia præstabilita hypothe-
si quam maxime inserviat. Nobis autem hæc sen-
tentia maximis premi difficultatibus videtur. Ex-
perientia namque constat, res innumeras sensibus no-
stris oblatas, quæ nullam inter se habent connexionē,
uno fere momento nobis repræsentari, e. gr. Amicum,
asinum, instrumentum musicum, aquam, flammam,
hominem, currum, servum, equum &c. Quis autem
unam harum repræsentationum rationem alterius
continere dicere audeat, saltem demonstrare que-
at? Si ergo quæritur cur de hisce rebus cogite-
mus easdemque sentiamus potius quam alias, nulla
certe alia ratio reddi posse nobis videtur, quam hæc:
omnia in mente existere propterea, quia objecta in
organa agunt sensoria, adeoque mentem per cor-
pus suas habere sensationes (i); idque mero Cre-
atoris arbitrio decretoque, quo voluit jussitque cer-
tas dependentiæ leges actionum vel passionum men-

B

tis

(f) *cogit. ration. de Deo, Mundo & anima* § 819.

(g) *ibid.* §. 108. 767.

(i) *Christoph. And, Buitneri curs. philos. Psychol.* §. 221.

tis & corporis, certis sub conditionibus, in omne humani generis ævum valere (k).

§. VII.

EXigit jam ordinis ratio, ut nostram de origine idearum proferamus sententiam. Quod licet fere desperata sit res, adeo ut pronunciaverit *cel. BUDDELIS* de hac ipsa re nihil certi affirmari posse, quicquid Philosophi disputent (l). Dabimus tamen operam ut saltem paucis indicemus, quid nobis verosimilius videatur. Quod ut rite fiat, necessum est, ut diversitas idearum ratione *objecti*, de quo formantur, & ratione *medii*, per quod formantur, probe observetur. Objecta menti repræsentata licet multiplicia sint, ad certas tamen revocata classes, pro alia atque alia consideratione, diversitatem idearum constituunt; adeo ut ideæ sint aliæ *substantiarum*, aliæ *modorum*, ad quos etiam relationum ideæ commode referri possunt. Aliæ *singulares*, aliæ *universales*, aliæ *simplices*, aliæ *complexæ*, aliæ *abstractæ*, aliæ *concrete* &c. Quum vero omnis idea supponat sensationem, quæ, prout vel ope organorum sensuum, vel mentis fit, est vel *interna*, vel *externa*; hinc ratione *medii*, per quod formantur ideæ, Philosophi alii in duas classes ideas omnes diviserunt: alii in tres. Priores ideas distinguunt in *sensuales* & *intellectuales*. Illas sensuum externorum ministerio, has

(k) Vid. Rev. D. Rydelii theses pneumat. Cap. III. §. 3.

(l) Phil. Instr. p. I. C. §. VIII.

has ab intellectu, sine illorum ministerio, formari
asserentes. Posteriores, alias dicunt esse ideas *intel-*
lectus puri; alias *sensuum*, alias *imaginationis*: Illas,
quæ solius intellectus operatione sine corporeis i-
maginibus producuntur: Iltas, quas ope sensuum
externorum anima sibi repræsentat. Has denique,
quæ antea impressæ, imaginationis ope iterum revo-
cantur & menti sistuntur contemplandæ. Nullum
vero, inter philosophos hos, in re ipsa dissensum es-
se, vel inde pater, quod ideæ imaginationis ad sen-
suales commode referri possint; quum imaginatio
sit facultas producendi perceptiones rerum sensibi-
lium absentium, adeoque ministerium sensuum ex-
ternorum supponat. Nos de origine idearum cu-
jusque generis in sequentibus disputaturi erimus.

§. VIII.

NUm detur intellectus purus? disputatur inter
philosophos; quam in rem adhiberi solet di-
stinctio inter intellectum *subjective* & *objective* purum:
subjective purus dicitur, quando sine commercio cum
corpore, partibusque ejus inprimis fluidis, anima a-
git. *Objective* purus, quando sine conceptu materi-
ali sibi aliquid repræsentat. Neutro sensu intelle-
ctum purum dari in statu unionis asserunt alii (1).
Alii autem intellectionem *objective* puram animæ de-
negari non posse contendunt, quum multæ sint res,
quas mens per corporeas imagines minime intueri
possit,

B 2

(1) Holm, *Inst, philos. p. m.*, 26.

possit, licet *subjective* purus vix sit admittendus, quum anima semper, etiam dum habet objecta mere spiritualia, certa ratione uti videatur instrumentis corporeis (m). Nos controversiam hanc, utpote instituto nostro non præcise interservientem, non facimus nostram; satis est observasse, objecta intellectus esse ideas rerum immaterialium, *universales, abstractas, &c.* Quis etenim in se & cogitationes suas debito modo reflectens, negaverit se multarum rerum, utpote mentis suæ, spirituum, essentialium, attributorum, modorum, justis & injustis, bonis & malis, veri & falsi, &c. habere ideas, quas tamen res neque sensuum externorum, neque imaginationis esse objecta quivis facile videt. Reliquum ergo est, ut ad intellectum referantur, sive is purus, h. e. a sensu & imaginatione liber, sive nunquam prorsus purus supponatur.

§. IX.

QUod igitur attinet ad originem idearum intellectus, nulla inducti ratione statuimus illas esse innatas, quum ideæ in proprio & formali significato inferant actualem rerum repræsentationem, & ipsi idearum innatarum propugnatores concedant illas non esse actu nobis congenitas, seu ab ipsis incunabulis præsentem esse & sese exlerere, sed solum potentia, adeo ut mens sua sponte vel data occasione a sensibus, eas a se & in se adhibita attentione,

tionē, excitare possit. Qvod si non ideæ ipsæ actu seu in substantia sua, sed facultas tantum eas formandi nobis congenita esse concedatur, perit certe omne discrimen inter ideas innatas & adqvilitas, qvum & ad has formandas necessum est, ut adsit facultas seu vis & potentia qvædam congenita. Qva propter vi eorum qvæ §. VI. & VII. dicta sunt, scil. ideam omnem supponere sensationem, & mentem per corpus, suas habere sensationes, dicimus atq; asserimus, ideas hujus classis æque ac reliqvas omnes oriri a sensatione, nisi a priori, sensatione rei, tamen a posteriori, sensatione de re, si non omnes immediate tamen mediate; licet modum, qvo ista genesis fiat, nobis haud sit facultas cognoscendi. Qvod tamen ita volumus assertum, ut noticia Dei infinita & principiorum nobiscum natorum, salva maneat & inconcussa, ut ex sequentibus patebit.

§. X.

QVæ in §. proxime præcedenti, de genesi idearum generatim ac strictim dicta sunt, per partes quasi & sigillatim ulterius erunt demonstranda. Ex distinctione idearum ratione *objecti* pater e §. VII. ideas esse vel *singulares* vel *universales*. *Idea singularis* dicitur, qvæ rem singularem seu individuum repræsentat. Res singulares sunt vel simplices vel compositæ, substantiæ vel modi. De ideis compositorum nil attinet heic dicere, utpote quarum ideæ in classem sensualium referuntur. De ideis simplicium

plicium modorumque, quæ iis insunt, paucis erit agendum. Inest menti non solum facultas seu potestas sentiendi seu percipiendi ea, quæ in ipsa contingunt; sed actu ipso quoque sentit, uti experientia docet; sensationes autem nil sunt nisi modi, quibus anima sibi rei præsentis conscia est, dum passive se habet. Porro recordatur notarum, quas in objecto per sensationem deprehendit, quæ recordatio notarum est ipsa repræsentatio rei perceptæ, & per consequens idea. Mutationes, quæ in anima fiunt, non sunt ipsa substantia animæ sed ejusmodi. Has autem mutationes sentit anima. Ergo ideæ singulares modorum animæ immediate oriuntur a sensatione rei. Cum autem anima seipsam immediate non sentiat, sed solummodo operationes suas, quarum dum incapacem esse materiam, ratiocinando colligit, legitima infert consequentia se esse substantiam simplicem; atque sic idea mentis, qualiscunque illa demum sit, existit. Unde consequitur ideam mentis mediate oriri a sensatione, seu sensatione de re.

Ideæ seu notiones universales sunt notiones similitudinum, inter res plures intercedentium; seu quæ pluribus communia exhibent. Similitudo autem ista, quæ rebus pluribus est communis, sensu vel externo vel interno percipitur; operatione vero mentis seu per abstractionem repræsentatur absque rebus, quibus inest; unde consequens est, ideas un-
niver-

niversales, quippe quæ absque secunda & tertia
 mentis operatione formari non possunt, mediate a
 sensatione oriri. Ex quo liquet quid de notionibus, §.
 VII. exempli loco allatis, utpote spiritus, essentia,
 attributorum, modorum, boni & mali, justi & in-
 justus &c. sit habendum, scilicet quemadmodum sunt
 universales, ita fundantur in singularibus &
 mediante abstractione ab iis eruantur, singularia
 enim fiunt nobis multas circumstantias & omni-
 modos determinaciones, quarum determinationum
 similitudinem vel dissimilitudinem, in pluribus sin-
 gularibus experientia deprehendit. Facta itaque
 plurium casuum singularium collatione, formatis tot
 judiciis intuitivis, quot in re percepta distingvun-
 tur, omissis prædicatis accidentalibus & liberatis
 iis prædicatis, quæ in omni casu non sunt eadem,
 determinationibus particularibus, notionem univer-
 sales, ope experientia, quæ sensationem præsuppo-
 nit, formari, per se patet. Unde manifestum esse
 arbitramur, quam debile sit fundamentum, quo
 nituntur idearum innatarum propugnatores, dum
 ex hisce aliisque ejusdem generis notionibus, quip-
 pe quæ ex eorum mente, nullius sensus externi vel
 imaginationis vi excitentur, hypothesin suam sta-
 bilire conantur.

§. XI.

NE vero quis, negatis ideis innatis, dicam nobis
 impingat negatæ notitiæ Dei insitæ, & prin-
 cipio-

cipiorum, uti dici solent, nobiscum natorum; e re
 esse videtur, ut mentem nostram, quantum ad illa,
 explicemus. Absit per omnem modum, ut notitiam
 Dei insitam negemus, cum sacra pandectæ illam
 clarissime inculcent; negamus tamen notitiam hanc
 inesse per modum ideæ; quippe quod idea in ge-
 nuina sua significatione actualem dicat rerum re-
 præsentationem, quod de notitia insita nemo faci-
 le asseveraverit. Num vero per modum potentia
 propinqua, an per modum habitus insit hæc noti-
 tia, disputari solet. Alii dicunt notitiam hanc esse
 potentiam & quidem propinquam, ita ut simul ac
 termini apprehensi sint, quisque sua sola intrinse-
 ca sibi que inde ab utero insita vi cognoscendi, iden-
 titatem prædicati cum subjecto videat & ad actum
 assentiendi eliciendum se determinet, existere Deum.
 Alii inesse hanc notitiam per modum habitus analo-
 gice sic dicti, quippe quod, sicut habitus est difficul-
 ter mobilis, ita profunde inhæreat hæc notitia ani-
 mæ, nec facile eradicari possit; inesse notitiam hanc
 actu, licet *actualiter* statim se non exlerat. Verum
 quicquid sit de hoc dissensu, quem non tam realem,
 quam potius verbalem esse censemus, id certum est,
 inesse homini perfectionem quandam naturalem,
 qua, quam primum terminos intelligit, naturali non
 tam facilitate, quam necessitate, citra ullum ex ef-
 fectu ad causam discursum, propositionibus de Deo
 veris

veris assentitur. (n) vel prout addito pondere ad assensum determinatur. Idem tenendum est de notitia insita principiorum. Nemo enim unquam, quantum nobis quidem constat, per notitiam insitam principiorum intellexit idearum quarundam naturam nobis insitarum & congenitarum complexum, sed habitualement solum propensionem assentiendi propositionibus tam theoreticis quam practicis: quæ, quam primum modo termini rite intelliguntur, actu se exerit. Et licet inclinatio seu propensio ista minus congrue dicatur notitia, rite tamen explicata retineri potest hic usus loquendi, & insita quoque dici, quandoquidem apprehensus terminis, statim intellectui citra discursum inest, non secus ac si cum ipsa natura ei actu indita & complantata esset. Nihilominus tamen verum manet, notiones, quibus constant principia, sensationi originem debere.

§. XII.

Quod mediantibus sensibus externis variæ in anima oriantur ideæ, concedunt facile omnes. Sed quod ad genesin earum attinet, tres diversos observant Philosophi in hoc puncto concurrere gradus. *Primus est*, quando appellit objectum in organo sensorium ita ut illud afficiat ac moveat. *Secundus est*, cum deferitur ille motus ad sensorium commune cerebrum. *Quem denique Tertius excipit*, ipsa

(n) Doct. Fecht. Syllog. Controv. diss. VII. p. m. 131.

nempe actualis perceptio objectorum in anima, unde ideam sibi format.

§. XIII.

DE modo autem, quo objecta externa organa sensoria afficiunt, ut inde ideæ existant, multum dissentiunt eruditi; *Scholastici & Peripatetici* existimarunt, tenuissimas quasdam species seu imagines, sensibiles nominatas sensorium attingere & in illud defluere. *Epicurus & Democritus* hoc contexturæ atomorū, effluorū corporis aperientū sibi sensorii meatus adscribunt. *Cartesiani* vero fibrillas ex objecto percussas, suo tremore facultatem sentientem excitare arbitrantur. Quidquid vero de his, certum est objecta organis imprimere motum, quocunque demum fiat modo, qui excipitur ab extremitatibus nervorum & ope spirituum animalium continuatur atque deferitur ad cerebrum, ubi objecta externa repræsentantur, seu ideæ materiales formantur, quibus immateriales in anima respondent, ut experientia constat. Nam ubi nulla de objecto externo idea materialis potest esse in cerebro, ibi etiam nullam adesse in mente immaterialem testantur exempla a nativitate cæcorum, quibus idea luminis, colorum, &c. deficiunt & nullo modo imprimi possunt. Idem etiam in morbis gravioribus fieri solere observatur; ubi enim cerebrum læditur, ita ut ideæ materiales ibi formari non possint, deficiunt etiam ideæ immateriales in mente, aut saltem

tem, turbato cerebri statu, confusæ oriuntur in mente cogitationes & repræsentationes: *metaph. 2109*

§. XIV.

NUM autem repræsentatio semper sit ad id conformata quod repræsentatur, altioris est indaginis quæstio. Observat Rev. D. & Episcop. Rydelius (o) Cartesium, passiones illas, quæ ex repræsentatione sensibilibum priorum oriuntur, putasse nihil habere objectis simile suis, sed ex mero Dei arbitrio dependere, non aliter ac significationes vocabulorum & terminorum in lingvis ex impositione humana, e. gr. ideam coloris rubri nihil habere simile objecto rubro: potuisse Deum cum motibus, qui oriuntur ex illa reflexione conjungere ideam nigredinis, cum nihil in motibus illis videatur, quod hanc vel illam passionem animæ naturaliter possit excitare. Contra vero pugnare Leibnitium axioma suo nixum: *Nihil fieri sine ratione sufficiente*, & divinam sapientiam nihil tacere sine optimo fine, nihil casu vel mero quodam arbitrio. Si itaque ideæ qualitarum corporearum nihil repræsentarent eorum, quæ sunt in corporibus, nullam arbitratur rationem reddi posse cur tales ideæ sint nobis datæ, & quidem talium rerum tales.

§. XV.

IPse vir Reverendiss. controversiam hanc inter Leibnitianos & Cartesianos decilurus, distingvit

B 2

l:o in.

(o) Colleg. privatis, part. III. Art. XI.

1:0 inter *sensationes* & *sensibiles qualitates proprias*, utpote colorem, sonum, saporem, odorem, calorem; & *communes*, nempe magnitudinem, figuram, situm, motum & quietem.

2:0 Inter similitudinem *internam* & *externam*, *symbolicam* & *quasi metaphoricam*. Quibus distinctionibus adhibitis, non certe inficiandum esse existimat, sensationes proprias aliquid repræsentare, quod in objectis revera invenitur: Unde statim consequi, similitudinem quandam intercedere inter passionem & qualitates sensibiles. Sed simul observat hanc similitudinem tantam non esse, quanta esse deprehenditur inter qualitates communes earumque ideas, sed esse tantum similitudinem quandam metaphoricam, qualis e. gr. inter hominem constantem & lapidem quadratum, fortunam & globum vel rotam &c. Talem analogiam inter colorem quemlibet & ideam ejus, e. gr. inter nigredinem, quæ est in objecto & passionem ei respondentem invenire posse. Nigredinem in objecto nigro nihil esse aliud, quam porositatem quandam radios luminis reflexos in se absorbentem & suffocantem. Nihil in idea coloris nigri esse huic omnimodo simile, esse tantum analogi quoddam, cujus respectu idea illa potest porositatis illius aptum esse symbolum. Videlicet sicut in corpore illo poroso est debilitas maxima reflexionis materialis, ita in mente, ubi nigredinem sibi repræsentat, censet esse maximam debi-

debilitatem reflexionis spiritualis h. e. exhilarationis, cum in idea nigredinis privatio potius exhilarationis sit quam exhilaratio. Non itaque per omnia Leibnitio assentitur, qui ideas, e. gr. colorum, ipsis coloribus omnino similes esse contendit. Largitur ipsi, similitudinem quandam esse debere, alias namque nulla esset ratio repræsentationis; sed hac cum differentia quod cum *Leibnitius* similitudinem illam voluerit esse perfectionem, qualis inter res ejusdem generis, ille externam & symbolicam tantum statuatur, qualis est inter res diversorum generum (p). Sed prout hæc abstrusiora sunt, quod Reverend. Auctor ipse innuit; ita certi quid heic definire, difficile admodum est. Interim & hoc fatemur, si de perceptione sensibilibus materiali sermo est, probabile admodum nobis videri, eandem esse similitudinem inter qualitates sensationum *proprium* ac *communium*; si vero de perceptione vel idea immateriali, similitudinem illam æque inter qualitates & repræsentationes communes ac proprias esse analogam, symbolicam, metaphoricam.

§. XVI.

Accedimus jam ultimo ad ideas imaginationis. Quarum origo tanto minus obscura esse potest, quanto certius quivis, ad motus & operationes animæ attendens, experitur ipse, ideas in semet reproduci eorum, quæ antea sensibus externis percepit.

Fa-

(p) *Coll. privatiss. Msc part. III, Art. XI.*

Facultas autem producendi perceptiones rerum sensibilium absentium, *imaginatio* dicitur. Quæ facultas certe non levis est prærogativa; non enim semper necesse est menti, habere objecta præsentia, quando formare sibi vult ideam sive conceptum de illis, sed potest etiam ope imaginationis, de objectis remotissimis cogitare. Neque hoc solum, sed gaudet quoque facultate dividendi ac componendi phantasmata, h. e. ideas ab imaginatione productas, atque eorum compositione ac divisione, ideas rei sensu nunquam perceptæ, producendi. Absque qua facultate si fuisset mens, plurimæ artes & tot artificia nunquam fuissent inventa. Sed simul ad genesis harum idearum observandum est, illas nunquam fere esse simplices, sed alias plurimas ideas menti repræsentare. Per experientiam enim constat, quod si occasione quadam ad partem solum sensationis antea habitæ feratur mens, integram repræsentari sensationem, seu recurrere ideas omnes quæ per sensationem, eo tempore, conjunctim excitatæ fuere; quod cum certo fiat ordine, philosophi hanc constituerunt imaginationis legem seu regulam: *Si quæ simul percepimus & unius perceptio, denno producat, imaginatio producit & perceptionem alterius.* Ex. gr. si quis excitaverit in se ope imaginationis ideam hujus vel illius hominis absentis, certe illum non potest concipere nisi simul oriantur idea vel vestium, vel loci, in quo illum vidit, vel alius

lius cujusdam objecti. Adeoque huc forte applicari potest assertum, imaginationem confusas & inter se mixtas gignere ideas, quas sola ratio distingvit.

Hæc sunt pauca illa, quæ in subtilissima ac simul intricatissima materia hacce observare potui, quæ si benigne excipiantur, obtinui quod volo; sin minus, aliorum, qui & ingenii felicioris & facultatum meliorum sunt, limatiora expecto judicia. Interim sit.

SOLI DEO GLORIA.

Clarissimo Domino Philosophiæ CANDIDATO
Fautori & amico exoptatissimo.

Quoniam vetus illa necessitudo, quæ mihi Tecum, Clarissime Domine Candidate, intercedit, id mihi injungit, ut res tuas secundas mihi quodam modo tribuam: non possum non hac occasione, qua alterum eruditionis tuæ specimen de genesi idearum publica lucis faciendo, Te philosophicis honoribus & clarissimis premiis dignum esse, testatum reddis, tanto majori latitia affici, quanto majora incrementa amicitiam nostram indies capere sentio. Hæc incredibilis latitia cum intra cancellos pectoris mei vix ac ne vix quidem coerceri potest, modestia vero tua prorsus singularis in laudes Tuas eam erumpere haud sinis, in gratulationes & vota ardentissima se diffundet. Gratulor Tibi, mi amice, virtutes insignes, quæ, ut indies accrescunt, ita Te magis magisque felicem reddent & voti tui compotem. Gratulor Tibi exantlatos labores academicos, & lauream, qua Te propediem Apollo coronabit. Gratulor denique mihi non solum amicum sincerum sed & fautorem in Te exoptatissimum. Quod reliquum est, ex animo voveo, velit summus rerum arbiter istam conaminibus ceptisque tuis successum largiri, qui maxime ejus gloriam. rei publica utilitatem, Tuam felicitatem, Tuorum solatium & amicorum denique gaudium promoveat perenne. vale.

*Sic summo animi affectu gratulari
voluit*

CAROLUS G. F. RYDEEN
Satacundensis